

Hossam el-Hamalawy: Kamrater och bröder

[Hossam El-Hamalawy är en i Egypten känd journalist, bloggare och trotskistisk vänsteraktivist, aktiv både inom ungdomsrörelsen och arbetarrörelsen. Nedanstående artikel är tagen från Middle East Reports hemsida (www.merip.org), våren 2007.]

Emad Mubarak är en upptagen man. I egenskap av ledare för Förbundet för tanke- och yttrande-frihet och advokat hos Hisham Mubaraks advokatcenter kan inte vänsteraktivisten Mubarak ha ett enda möte utan att störas av mobiltelefonen. Dessa dagar kommer samtalen från studentmedlemmar ur Muslimska brödraskapet, den officiellt förbjudna islamistiska grupp som är Egyptens största politiska rörelse. Studenterna ringer för att rapportera övergrepp mot dem från säkerhetstjänstens sida på universiteten, eller för att be om juridiska råd när de förhörs av universitetens administratörer.

”Varenda gång jag får ett samtal kan jag inte låta bli att minnas hur det var med bröderna på universitetet förr i tiden”, fnissar Mubarak. I mars 1999 tillbringade han 22 dagar i Turafängelset söder om Kairo, efter att studenter från Muslimska brödraskapet hade angripit honom och åtta av hans socialistiska anhängare på universitetet och överlämnat dem till polisen. ”Idag är det annorlunda. Vänsteranhängare och islamister kan sitta och prata. De flesta av mina klienter är Muslimska bröder”, sa Mubarak. ”Jag säger till dem att jag är kommunist och det är OK för dem.”

Förhållandena mellan Muslimska brödraskapet och den radikala vänstern i Egypten har nått långt, från knytnävsslagsmålen på 1990-talet till gemensamma demonstrationer 2005-2006. I miljöer där de två strömningarna verkar sida vid sida, som studentföreningar och fackföreningar, har den öppna fientligheten försvunnit, och ibland kan de till och med samordna taktiken. Men samarbetet är fortfarande symboliskt, och vänsteranhängare och islamister har ännu inte förenat sina styrkor för att genomföra utdragna massaktioner mot sin gemensamma fiende, president Hosni Mubaraks regim.

En ny sorts vänsteranhängare

De förbättrade relationerna mellan vänstern och islamisterna kan till stor del hänföras till två faktorer. Den första är utvecklingen av en ny vänster i Egypten, vars två viktigaste stöttepelare är de revolutionära socialisterna och en allt större rörelse för mänskliga rättigheter som lutar åt vänster. Denna nya vänster har en annan hållning till islamismen än vad de tidigare ”kommunistiska vågorna” hade.¹ Den andra är generationsförändringar både inom vänstern och brödraskapets kadrer som drivs på av återuppvaknandet av gatupolitiken i Egypten, tack vare den andra palestinska *intifadan*.

Bitterheten mellan den egyptiska vänstern och bröderna har en långvarig historia, från islamisternas samarbete med kung Farouk för att bryta strejkrörelsen på 1940-talet till president Anwar al-Sadats uppmuntran till islamisterna att gå till våldsamt angrepp mot vänsterstudenterna på universiteten på 1970-talet. De flesta oberoende vänsterorganisationer på 1980- och 1990-talen utarbetade en linje gentemot det politiska islam som liknade det egyptiska kommunistpartiets – som var dominerande

1 Vänsterhistoriker delar upp den egyptiska kommunismen i ”vågor”. Den första vågen började 1919 med grundandet av det Egyptiska Socialistpartiet, som senare blev det Egyptiska Kommunistpartiet, som krossades av Wafdregeringen 1924. Den andra vågen inleddes i slutet av 1930-talet med bildandet av kommunistiska studiecirkel som utvecklades till flera olika organisationer och fraktioner, med korta perioder av enhet. Den avslutades med upplösningen av det Egyptiska Kommunistpartiet 1965. Den tredje vågen började 1968 med återupplivandet av student- och arbetarrörelsen, drabbades av ett förkrossande nederlag 1977 och dog officiellt ut 1991 i och med Sovjetunionens sammanbrott. Den (nuvarande) fjärde vågen inleddes 1995 med grundandet av den Revolutionära socialistiska tendensen.

fraktion inom det ”lagliga vänsterpartiet”, Tagammu’ – och satte likhetstecken mellan reformistiska såväl som radikala islamistiska organisationer och fascismen. Det enda blygsamma undantaget var Ahmad Nabil al-Hilalis Socialistiska folkparti, som i slutet av 1980-talet under en kort period umgicks med idén att den militanta islamismen var en ”rörelse för de fattiga” som förtjänade att stödas. Inställningen inom majoriteten av den traditionella stalinistiska vänstern översattes till en allians, ibland öppen och då och då underförstådd, med den egyptiska utomkyrkliga intelligentsian – och med Mubaraks regim. Självfallet stod aldrig gemensamma politiska aktioner med brödraskapet på dagordningen. Några få oberoende vänsteradvokater som al-Hilali och Hisham Mubarak var engagerade i försvar av islamistiska politiska fångar, men det var enskilda initiativ. Som förväntat uppskattade inte det Muslimska brödraskapet beteckningen ”fascistisk”, och de betraktade vänstern med stor misstro.

Från slutet av 1980-talet samlades små grupper av egyptiska studenter, som hade påverkats av trotskismen, i studiegrupper som i april 1995 slutligen utvecklades till en organisation med namnet Revolutionärt socialistiska tendensen. I den litteratur dessa aktivister spred på universiteten och på andra ställen föreslog de till skillnad från den stalinistiska vänstern parollen ”Ibland med islamisterna, aldrig med staten”.² I praktiken innebar denna paroll att de när det kom till ”demokratiska” frågor tog upp de Muslimska studenternas sak, som när den statliga säkerhetstjänsten förbjöd islamistiska kandidater från att ställa upp i studentval eller uteslöt islamistiska studenter från skolan. De revolutionära socialistiska studenternas ”gallerier” – improviserade plakater som skrevs på tyg eller kartong och lades ut på torg inne på universitetsområdet – på universitetet i Kairo och ’Ain Shamsuniversitetet innehöll fördömanden av militärdomstolarnas domar mot Muslimska bröder. Samtidigt konfronterade de trotskistiska studenterna det Muslimska brödraskapet i frågor som yttrandefrihet och kvinnans rättigheter och de koptiska kristna. När de upplevde att brödraskapet ville genomdriva könsuppdelning i klassrummen, eller slå ner på teatrar eller konst på universitetsområdena, eller närhelst brödraskapets högsta rådgivare gjorde sektaristiska uttalanden om kopterna, så publicerade socialisternas ”gallerier” våldsamma fördömanden.

Som en revolutionär socialist som var aktiv på 1990-talet erinrar sig: ”Vi var en sorts vänsteranhängare som det Muslimska brödraskapet inte hade stött på tidigare. I början blev de inte riktigt kloka på oss. Hursomhelst var vi alltför marginella för att de skulle bry sig. Vi var bara några enskilda individer.” Detta började förändra sig 1999. Som en socialist minns lät Muslimska brödraskapets studenter vid några tillfällen detta år revolutionärt socialistiska studenter att hålla tal under de demonstrationer som hölls på universiteten mot USA:s flygangrepp mot Irak. De socialistiska studenterna såg denna aldrig tidigare skådade möjlighet som ett tecken på att det Muslimska brödraskapet erkände dem som en kraft som måste få en plats på den politiska scenen. Det var ett steg i en lång, långsam process att bygga upp ett förtroende.

Från ett handfull medlemmar 1995 hade de revolutionära socialisterna på randen till den andra palestinska *intifadan* vuxit till några hundra aktivister. Vid denna tidpunkt växte deras led tack vare deras roll i den egyptiska solidaritetsrörelsen med palestinierna, då de Muslimska bröderna på den tiden till stor del avstod från gatuaktioner. *Intifadans* radikaliserande inflytande bland ungdomar hjälpte till att återuppväcka den egyptiska traditionen av gatupolitik, som praktiskt taget hade kvävts av Mubarakregimens skräckinjagande säkerhetstjänst. Kairo och flera provinser bevittnade de största och mest stormiga demonstrationerna sedan upproret 1977 efter president Anwar al-Sadats försök att avskaffa det statliga understödet till bröd och andra basvaror. Trots de möjligheter som uppstod i och med oron på gatorna förde Muslimska brödraskapet en politik av icke-konfrontation med en regim som det hade fogat sig efter sedan angreppet mot deras medlemmar 1995, som kulminerade i en rad avskyvärda militärrättegångar. Brödraskapets studenter inte bara vägrade att

² Parollen myntades av Chris Harman, en teoretiker i International Socialist Tendency i Storbritannien, i hans bok *The Prophet and the Proletariat*, som finns att läsa på Internet, www.marxists.de. Boken översattes till arabiska och spreds 1997 i vida kretsar av de revolutionära socialisterna.

mobilisera på gatorna, utan försökte också vid flera tillfällen dämpa demonstrationernas stridsvilja.³ När socialisterna till exempel i oktober 2000 under demonstrationer för palestinierna hade drabbat samman med den statliga säkerhetstjänsten och hade bränt upp polisbussar, så trädde brödrskapet fram och fördömde det ”socialistiska sabotaget”. Vid andra tillfällen försökte de islamistiska studenterna fysiskt avhålla studenterna att marschera utanför universitetsområdets grindar.

Den allt större radikaliserade politiska scenen gav vänstern ett utrymme att ingripa, men utsatte också det Muslimska brödrskapets ledning för tryck från organisationens medlemmar. Vänsteraktivister som då befann sig på universitetet minns hur man ”namngav och pekade ut” aktivister från brödrskapet för att de inte hade deltagit i massprotesterna. I början av april 2002, just efter att de vänsterledda, pro-palestinska upploppen hade brutit ut på universitetet i Kairo, började medlemmar ur Muslimska brödrskapet dyka upp vid aktioner som organiserades av den Egyptiska folkliga solidaritetskommittén för den palestinska *intifadan*. ”Företrädare för Muslimska brödrskapet från fackföreningarna började dyka upp på våra möten”, säger Ahmad Sayf, ledare för Hisham Mubaraks juridikcentrum, som har varit värd för mötena. ”De hade inte mycket val, eftersom de skulle ha förlorat sin trovärdighet i sina valkretsar om de inte hade dykt upp. Men de skickade bara representanter [vanligtvis ’Isam al-’Iryan eller Abd al-Mun’im al-Futouh, som var de två mest populära partiäldste bland islamistiska ungdomar] och undvek massmobiliseringar.” Ännu viktigare, fortsätter Sayf, ”var att brödrskapet vek sig för trycket från sina ungdomar, som inte var nöjda med den självbelåtna inställningen gentemot myndigheterna.” 5 april 2002 publicerade en grupp unga muslimska bröder ett öppet brev till högste rådgivaren Mustafa Mashhour i Londontidningen *al-Hayat*, och ifrågasatte gruppens samtycke till säkerhetstjänstens angrepp och krävde ökad inblandning i den palestinska solidaritetsrörelsen. Sayf avslutar: ”Alternativet var att närma sig oppositionens radikala delar, eftersom den ’lagliga’ oppositionen, nämligen Tagammu’, Wafd och nasseristerna, var alltför fientliga. Radikalerna inom oppositionen var å andra sidan glada över all hjälp som brödrskapet var villigt att bidra med.”

Muslimska brödrskapet kontaktade inledningsvis medlemmar från de Revolutionära socialisterna eftersom de betraktade dem som den ”minst fientliga” av vänstergrupperna, och föreslog att islamisterna skulle samarbeta med vänstern i rörelsen för *intifadan* och antikrigsrörelsen. Detta utspel gav upphov till en debatt i vänsterkretsar. Sympatisörer till Egyptiska kommunistpartiet, Socialistiska folkpartiet, medlemmar ur byråkratin i Tagammu’ och en del av rörelsen för mänskliga rättigheter vägrade alla former av samarbete med islamisterna, men gjorde undantag för Magdi Husseins Arbetarparti, vars islamism ansågs luta något ”åt vänster”. Den vanliga bilden vid sådana demonstrationer var att folkmassan splittrades i två grupper, den ena under ledning av vänsterns och nasseristerna som ropade vänsterparoller, och en andra under ledning av Arbetarpartiet som ropade islamistiska paroller. De revolutionära socialisterna försökte å andra sidan få igenom att de skulle samarbeta närmare och fick stöd från vänsteraktivister inom rörelsen för mänskliga rättigheter, som medlemmar i Hisham Mubaraks juridikcentrum och Nadeems centrum för Rehabilitering av våldets offer.

”Broderlig anda”

2003 och 2004 vidhöll Muslimska brödrskapet sin politik av icke-konfrontation. Medan bröderna fortsatte att skicka representanter till de pro-palestinska och antikrigsdemonstrationerna så var deras huvudsakliga inriktning välgörenhetsarbete och att demonstrera inom de ramar som regimen satte upp, i totalt samarbete med säkerhetstjänsten. Under inledningen av det pågående kriget mot Irak utnyttjade regimen gruppen som en säkerhetsventil för missnöjet, och tillät brödrskapet att delta i regeringsstödda demonstrationer på stadion i Kairo, liksom på landsbygden. Under tiden hade den

³ Se Hossam el-Hamalawy, ”Street Politics”, *Cairo Times*, 26 september 2002, och Hossam el-Hamalawy, ”Post-War Middle East”, *Islam Online*, 30 april 2003.

vänsterinriktade Palestinska solidaritetskommittén utvecklats till en antikrigsrörelse, och samman kallade små gatuaktioner som den 19 och 20 mars 2003 exploderade i flera sammandrabbningar på rad med polisen i centrala Kairo. Följande sommar talade en mellankader från Muslimska brödraskapet om den ökande frustrationen bland gruppens medlemmar med att ledningen ”lämnade över gatan åt vänstern. När Kifaya trädde fram på scenen ville en del av brödraskapets ungdomar följa efter.”

Antikrigsrörelsen som efterträdde rörelsen för *intifadan*, utvecklades i slutet av 2004 vidare till en rörelse mot Mubarak, bestående av två organisationer. Den ena var Kifaya (den Egyptiska rörelsen för förändring), en koalition som i huvudsak bestod av medlemmar ur en utbrytning från den nasseristiska fraktionen Karama, individer ur det liberala al-Ghad-partiet, personer från det Egyptiska kommunistpartiet och veteraner ur 1970-talets studentrörelse. Den andra delen var Folkets kampanj för förändring, som var mer marxistisk till sin sammansättning, och omfattade revolutionära socialister, vänsteraktivister ur rörelsen för mänskliga rättigheter och oberoende vänsteranhängare. Under de följande månaderna gick de två organisationerna mer eller mindre samman. Kifayas ibland idealistiska och teatraliska gatuaktioner fick offentlig uppmärksamhet och hjälpte till att bryta tabun i Egyptens politiska liv genom att – utan omskrivningar – direkt angripa presidenten och hans familj.

Kort efter en rad Kifayademonstrationer höll en grupp aktivister ur Muslimska brödraskapet, särskilt ’Ali ’Abd al-Fattah från Alexandria överläggningar med de revolutionära socialisterna och oberoende vänsteranhängare, som i juni 2005 ledde till att det lanserades en Nationell allians för förändring. Alliansen var taktisk och kretsade kring en Mubarakfientlig plattform, som betonade att man skulle vara vaksam på risken att president- och parlamentsvalen detta år skulle kunna bli manipulerade. Alliansen ledde inte till att den politiska scenen ändrades på något radikalt sätt. Efter att ha förkunnat sin avsikt att hålla en demonstration tillsammans med vänstern på ’Abdintorget i juli 2005, så dök Muslimska brödraskapet aldrig upp, och skyllde på påtryckningar från säkerhetstjänsten. Ytterligare två demonstrationer organiserades framför advokatförbundets lokaler. Den första blev kaotisk men den andra var bättre organiserad, och man enades om paroller och banderoller. Efter parlamentsvalen på vintern 2005 har alliansen inte visat sig på gatorna, men den finns kvar som samordningsorgan och mekanism för att lösa problem när det uppstår motsättningar på arbetsplatserna.

Närmandet mellan islamisterna och vänstern fortsatte när studenter från Revolutionärt socialistiska tendensen, Muslimska brödraskapet och några oberoende bildade Fria studentförbundet (FSU) i november 2005, med målet att fungera som en parallell organisation till de regeringsdominerade studentförbunden. FSU hade sin tyngdpunkt på universiteten i Helwan och Kairo, med svag närvaro på några få andra universitet, inklusive ’Ain Shams. Efter valfuskets under valen till studentförbundet i oktober 2006 lade brödraskapet sin tyngd bakom FSU, gav stöd åt nya avdelningar på universitet som al-Azhar, Mansoura och Alexandria. Även om FSU långt ifrån har uppnått organisatörernas mål – som är varken mer eller mindre än ett studentförbund för gräsrotterna i nationell skala – så har vi på de ställen där FSU verkar upplevt ytterligare förbättrade relationer mellan bröderna och den radikala vänstern. Mustafa Muhi al-Din, en socialistisk aktivist från universitetet i Helwan, beskriver relationerna till bröderna på universitetet som vänskapliga. ”De bjuder in oss till sina evenemang och de visar intresse för våra aktiviteter. Förbundet kanske inte är så starkt här ännu, men det finns utrymme för aktiviteter. Vi kan vara aktiva och sprida vårt budskap och oroa oss för statens säkerhetstjänst men inte för trubbel med brödraskapet, och ibland hjälper de oss. Vi gör samma sak. Det gör saker och ting enklare.” ’Abd al-’Aziz Mugahid, aktivist i brödraskapet och ordförande för FSU vid universitetet i Helwan, talar entusiastiskt om den ”broderliga andan” på universitetsområdet. ”Socialisterna ingrep och hjälpte oss under solidaritetsdemonstrationerna med våra systrar som blev uteslutna från studenthemmen eftersom de bar *niqab*, och de stödde oss när administrationen uteslöt mer än 400 studenter av säkerhetsskäl. Dessa gemensamma aktiviteter var

ovanliga tidigare.”

Generationsförändring

Ryggraden i solidaritetsaktionerna med den palestinska *intifadan* var studenter i slutet av tonåren eller början av 20-årsåldern. De var politiskt oerfarna och hade ingen barlast av historiska strider mellan vänsteranhängare och islamister, och mellan vänstergrupper.⁴

På samma gång har den genomsnittliga unga aktivisten i Muslimska brödrskapet också genomgått en förändring, vilket har gjort ett betydande antal unga inom brödrskapet öppna för samarbete med icke-kyrkliga grupper. ”Brödrskapets kadrer har förändrats”, säger Husam Tammam, författare till en nyutgiven bok om organisationen.⁵ ”De har införlivats socialt. Idag är de inte nödvändigtvis söner från fattiga och marginaliserade områden.” Brödrskapets beslutsamma inträde på valpolitiska område ”ägde rum på bekostnad av deras identitet, och tvingade dem att vara mer pragmatiska”, tillägger Tammam. ”Så glöm den islamiska staten, kalifatet, och så vidare. Ju mer bröderna dras in på det politiska området, desto mer inlemmas de och desto mer försöker de agera i enlighet med reglerna på detta område.” Tammam fortsätter: ”Bröderna har förändrats i sitt förhållningssätt till konst, samhälle och vidsynthet. Det går att se detta utmärkt hos [brödernas] ungdom. Ungdomen röstade för [Ghad-kandidaten] Ayman Nour. Det var inte på order från centralt håll från gruppens ledning. När ungdomen lämnas utan order, så följer de inte nödvändigtvis gruppens traditionella linje. Enligt min åsikt var det sista anmärkningsvärda evenemang som brödrskapet höll innan de gick ut på gatorna den begivenhet som brödrskapets studenter kallade Muhammed-dagen och som ägde rum på Alla hjärtans dag. Den islamistiska ungdomen funderade, ’Hur kan vi älska, men på ett ’bra’ sätt?’ Om man jämför detta med den islamistiska ungdomens uppträdande 1985 så är det helt annorlunda. På den tiden kunde de bara tänka på hur man skulle upprätta den islamiska staten [och] återuppliva kalifatet. De hade betraktat Alla hjärtans dag som slöseri med tid. Men dagens ungdom har inte samma aggressiva infallsvinkel.”

Tammams observationer återupprepas av vänsteranhängare som delade fängelsecell med unga bröder under angreppet på våren 2006 mot solidaritetsrörelsen med de egyptiska domare som hade avslöjat valfusk och hotelser mot röstande under valen 2005. I en blogg om detta möte med politiska fångar från Muslimska brödrskapet, skrev den oberoende icke-kyrkliga vänsteranhängaren ’Ala’ Sayf: ”De kom från denna nya sorts islamister som läser bloggar, tittar på al-Jazeera, sjunger *sha’bi* (populära sånger), talar om intensiva kärlekshistorier och ropar ’ner med Mubarak’. Och eftersom de var unga hade de flesta av dem inga erfarenheter av fängelse tidigare. De väntade på att få reda på om de skulle få 15 eller 45 dagar i häktet till att börja med, få reda på om de bara skulle skickas till ett fruktansvärt fängelse eller ett alldeles för fruktansvärt fängelse, och mitt under detta fick vi alla veta att jag skulle släppas fri nästa dag.” Och i och med nyheten om hans frisläppande, ”förvandlades de plötsligt från bara bröder till kamrater! De kramade mig, applåderade, skakade händer med mig, skrattade och var ärligt glada över min befrielse... När ni talar om de 22 som släpptes fria denna vecka, så säg inte att 22 av 30 släpptes, säg 22 av 600... som hotas av samma åtal och kämpar mot samma tyrann.” Muslimska brödrskapets officiella webbplats bjöd in ’Ala’ Sayf att skriva ett budskap till brödrskapets ungdom. Den 24 juli skrev han till dem, och uppmanade dem att vara ”mer äventyrliga” och förespråkade mer stridbara gatuaktioner.

Idag är huvuddelen av vänstergrupperna fortfarande mot (eller varnar för) gemensamma aktioner med islamisterna, i synnerhet gäller det den nybildade Demokratiska vänstern (en reformistisk strömning som samlas kring tidskriften *al-Busla*), Egyptiska kommunistpartiet, Socialistiska folkpartiet och en del av rörelsen för mänskliga rättigheter. Men bröderna och de kamrater som kommer att arbeta med dem håller på att bygga upp ett ömsesidigt förtroende. Muslimska brödrskapets

4 El-Hamalawy, ”Street Politics”.

5 Husam Tammam, *Tahawwulat al-Ikhwan al-Muslimin*, Kairo: Madbouli, 2005.

ledning försöker envist uppnå allt genom gradvisa förändringar, och söker alltid kompromisser med den egyptiska regimen. Denna hållning kommer troligen att hindra ett ytterligare närmande till den radikala vänstern om inte brödrskapetets ungdomsbas får mer att säga till om i fråga om när och hur deras mäktiga organisation ska börja röra sig.

(Översättning från engelska, Göran Källqvist.)